

BOSHLANG'ICH SINFLARDA "TABIY FAN"NI OQITISHNING MUHIM AHAMIYATI

Rayimova Yulduz Otabek qizi

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Kalit So'zlar: *tabiiy fan, maqsad, vazifa, formativ, summative, yutuq, amaradorlik, kuzatish, tajriba, ekologik bilim.*

Tabiat , borliq , olamning tuzilishi , unda kechayotgan hodisa va jarayonlarni metodologik asosini ilmiy ilmiy bilishning nazariy va empirik metodlar birligi tashkil etadi. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning tabiat qonuniyatlarini anglashida hamda bilishning empirik metodlarini o'zlashtirishda "Tabiiy fanlar" o'quv predmeti muhim ahamiyat kasb etadi.

Inson dunyoqarashining tabiiy – ilmiy asosini tabiat haqidagi bilimlar tashkil qiladi. Yosh o'quvchilar tabiat to'g'risidagi dastlabki bilimlarni o'rganishga kirishar ekan , yetarli darajada tizimlashtirilmagan bilimlar hajmini his qiladilar .Fanlarni integratsiyalash mazkur muammoni hal etish imkonini beradi. Tabiiy fanlar biologiya , geografiya , kimyo , fizika , anstronomiya , fizika , kimyo , ekologiya yo'nalishidagi fanlarni o'z ichiga oladi.O'qitishda entegratsiyalashgan yondashuvni amalga oshirish natijasida olingan bilimlarni o'quvchilar yaxlit umumlashgan tarzda dars ,darsdan tashqari va sinfdan mashg'ulotlarda hamda ijtimoiy hayoti davomida qo'llaydilar.

Umumta'lim maktablarida boshlang'ich ta'limidanoq o'quvchilarga integratsiyalashgan ta'lim berish amaliyotga joriy etilmoqda . Integratsiya o'qituvchi faoliyatining ma'lum bir tizimi sifatida muayyan o'quv muammolarini hal qiladi;

- Integratsiyalshgan ma'lumotlardan foydalanib fanga oid tushunchalar yordamida o'quvchilarning bilim darajasini ortish;

- o'quv materiallarini yetakchi g'oyalar nuqtayi nazaridan o'rganish

-o'rganilayotgan muammolar o'rtasida tabiiy aloqalarni o'rnatish orqali intellektual faollik darajasini o'zgartirish;

- o'quvchilarning kognitiv fikrlash faoliyatini darsda va darsdan keyin faol va mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish;

- o'quvchilarni ijodiy faoliyatga jalb etish.

Tabiiy fanlarni o'qitishni asosiy maqsadi – olamning ilmiy manzarasi haqidagi yaxlit tasavvurni hosil qilish ilmiy bilish usullarini o'zlashtirish va ularni zamonaviy inson qadriyatlarini tizimga kiritishdan iborat.

Tabiiy fanlarni o'qitishning vazifalari quyidagilardan iborat

- o'quvchilarning tabiiy-ilmiy dunyoqarashini shakllantirish;

- o'quvchilarga materiya tuzilishining birligi , unversalligini , tabiat qonunlarining tub mohiyatini anglatish;

- ilmiy bilish metodlarni , o'zlashtirilgan bilimlarni kundalik hayotda qo'llash ko'nikmalarni shakllantirish;

- o'quvchilarning tabiiy-ilmiy madaniyatni shakllantirish;

- o'zi yashab turgan olamga yo'nalish olish ko'nikmalarini shakllantirish;

- shaxsning kognitiv , aloqaviy , hissiy faziltlarini rivojlantirish;

- o'quvchilarda tabiat va uni asrashga bo'lgan ijobiy fazilatlatlarni hamda ekologik bilim va ekologik madaniyatni shakllantirish .

Masalan , boblarga oid mavzularni quyidagicha tasniflash mumkin .

Tabiat o'simlik , hayvon, odam organizmi tuzilishi va hayotiy jarayonlari , Quyosh sistemasiga oid bilimlar.

Materiya va energiya issiqlik , yorug'lik tovush , harakat.

Shakl , tartib va tuzilish jonli va jonsiz tabiat , tirik organizmlar.

Masshtab va o'lchash ob-havo issiqlik, Yer va koinot

Barqarorlik va o'zgarish tirik organizmlarning rivojlanishi , ob-havo , yil fasllari yashash joyi , energiyani tejash.

Shakl va funksiya. Tirik organizmlar o'simlik va hayvonlarning xilma - xilligi issiqlik , yorug'lik va

tovush manbalari .

Mavzularni o'rganishda mulohaza yuritishni talab etadigan savollardan iborat yozma va ilmiy topshiriqlardan foydalanish tavsiya etiladi. Darsga tayyor bilimlar to'plami sifatida emas , balki shaxsning

o'ziga xos intellektual faoliyati sifatida qarash kerak. O'rganish bilim miqdorini oddiy kuzatish emas ,

balki uni qayta kashf etish shaklida tashki etilishi tavsiya qilinadi.

Tabiiy fanni o'tishning maqsadlari uchta darajadan iborat. Birinchi daraja barcha o'quvchilar nimaga erishishi kutilayotganini

tavsiyalaydi. Ikkinchi daraja ko'pchilik o'quvchilar nimaga erishishi kerakligini tavsiflaydi. Uchinchi daraja maqsadning

eng mukammal kutilayotgan natijasidir. Ushbu maqsadga ko'proq iqtidorli o'quvchilar erishadi. Ushbu kichik natijalar dars bosqichlarida aks ettirilgan . Bunda o'quvchining imkoniyati va

ehtiyojni o'qituvchi bilan hamkorlikdagi faoliyatni tashkil eta olishini hisobga olish kerak , shundagina

ko'zlangan natijaga erishish mumkin.

O'qituvchi bu fanni o'tishda turli metodlardan foydalana bilishi kerak va ijodiy yondashgan holda vaqtni tog'ri taqsimlash mumkin. Bu esa dars jarayonida muvaffaqiyatga erishishga imkon beradi.

O'qituvchi Tabiiy fanni o'tishda ikki xil baholash turiga e'tibor qaratishi kerak.

FORMATIV baholash-ta'lim jarayonidagi yutuqlar va kamchiliklarni , ta'lim jarayoni samarasini aniqlab borish , o'quv jarayonini muvofiqlashtirish, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi qayta aloqani ta'minlash maqsadida o'tkaziladigan baholash

jarayonidir. Formativ baholashda o'quvchilar yo'l qo'ygan xatolarini tuzatish huquqiga ega. Bu o'quvchining imkoniyatlarini aniqlash hamda yaxshi natijalarga erishishiga yordam beradi.

SUMMATIV YOKI YAKUNIY BAHOLASH -ta'lim jarayonining ma'lum bir muhim bosqichida o'quvchining ta'limiy maqsadlarga qay darajada erishganini aniqlash jarayoni hisoblanadi. Summativ baholashning aqsadi ma'lum vaqt oralig'ida o'quvchilarning bilim darajasi vako'nikma-malakalarini shakllantirish hamda olingan natijalarning standart talablariga muvofiqligini aniqlashdan iborat.

O'qituvchining ijodkor va yangilik yaratish qobiliyatining mavjudligi Tabiiy fanni o'tishda asosiy rollardan birini o'ynaydi. Chunki har bir dars jarayonida o'quvchilar tabiatga sayohat uyushtirishlari kerak. Ko'z o'ngida tabiatning bir qismini keltira olishlari muhim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1) Юсупова, Махпуза Нумановна. "БИОЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД ЗАЩИТЫ РАСТЕНИЙ." Scientific Impulse 1.9 (2023): 1460-1464.
- 2) Юсупова, Махпуза Нумановна. "САБЗАВОТ ЭКИНЛАРИГА БИОЛОГИК КУРАШ ҲАҚИДА МУЛОҲАЗАЛАР." Scientific Impulse 1.9 (2023): 1469-1473.
- 3) Юсупова, Махпуза Нумановна. "ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ШАРОИТИДА ИГНА БАРГЛИ ДАРАХТЛАРНИ ЗАРАРКУНАНДАЛАРДАН ҲИМОЯЛАШ." SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI 6.4 (2023): 316-320.
- 4) Юсупова М. Н., Ахмедова М. М. МЕВАЛИ ДАРАХТЛАРНИ ЗАРАРКУНАНДАЛАРИГА УЙҒУНЛАШГАН КУРАШ ЧОРАЛАРИ //ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ. – 2020. – Т. 2. – №. 8.
- 5) Ходжаев, Ш. Т., Сагдуллаев, А. У., Исаев, О. Б., & Юсупова, М. Н. (2011). Проблемы защиты растений в Узбекистане. Защита и карантин растений, (8), 23-24. Юсупова М. Особенности защиты хлопчатника посеянного под пленки от вредных организмов //Автореф. канд. дисс./М. Юсупова–Ташкент. – 2001.
- 6) Ходжаев, Ш. Т., Юсупова, М. Н., Курязов, Ш., & Саттаров, Н. (2008). Перспективы биологической защиты хлопчатника от хлопковой совки. Сб. трудов.-Ташкент: Таллин, 44-49.
- 7) Yusupova M. N., Nosirov B. Z. Pests of cotton and straw control at collection //EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)-Peer Reviewed Journal. – 2020. – Т. 6. – №. 12. – С. 57-61.
- 8) Yusupova M. N., Axmedova M. M. Mevali daraxtlarni zararkunandalariga uygunlashgan kurash choralari //Jurnal JURNAL AGRO PROTSESSING. Data publikatsii. – 2020. – №. 8. – С. 12.
- 9) Yusupova M. N. Biological method of crop protection in the fergana valley //Agrarian science. – 2018. – №. 6. – С. 68-70.

- 10) Urmonovich, Numonov Otabek. "MANGOSTEEN NUTRITIONAL PRICE AND FUNCTIONAL PROPERTIES." ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ 14.5 (2023): 3-5.
- 11) MN, Yusupova, and B. Z. Nosirov. "Control Of Cotton Pests On Stubble Lands." International Journal of Applied 10.2 (2015): 99-108.
- 12) Юсупова М. Н., Тургунова А. Н., Очилов С. Н. Система интегрированной защиты растений //Российский электронный научный журнал. – 2015. – №. 1. – С. 169-174.
- 13) Alimzhanova Z. I., Kadyrova D. S., Yusupova M. N. Ceramic pigments based on raw materials from Uzbekistan //Glass and Ceramics. – 2014. – Т. 70. – №. 11-12. – С. 441-443.
- 14) Yusupova M. N., Gapparov A. M. Biological Method Of Plant Protection In Uzbekistan //The American Journal of Agriculture and Biomedical Engineering. – 2020. – Т. 2. – №. 11. – С. 29-32.
- 15) Rashidovna M. N., Urmonovich N. O. Comparative Characteristics of the Leaving of Glutathione From Cells of Different Types //International Journal on Orange Technologies. – Т. 2. – №. 10. – С. 79-82.
- 16) Юсупова М. Н., Носиров Б. З. БИОЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД ЗАЩИТЫ РАСТЕНИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ //Научно-практические пути повышения экологической устойчивости и социально-экономическое обеспечение сельскохозяйственного производства. – 2017. – С. 498-501.
- 17) Urmonovich, N. O. (2023). MANGOSTEEN NUTRITIONAL PRICE AND FUNCTIONAL PROPERTIES. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 14(5), 3-5.
- 18) Yusupova M. et al. Protection of after harvest cultures-as a reservetors of cotton pests //Agriculture and Biology Journal of North America. – 2013. – Т. 4. – №. 5. – С. 576-582.
- 19) Ходжаев, Ш. Т., Юсупова, М. Н., Юлдашев, Ф., Исаев, О. Б., & Шокирова, Г. (2011). Борьба с вредителями хлопчатника на пожнивных культурах в севообороте. Вестник защиты растений, (2), 46-52.
- 20) Yusupova M. N. et al. Possibilities of the biological method of cotton plant protection //Agriculture and Biology Journal of North America. – 2011. – Т. 2. – №. 5. – С. 742-744.
- 21) Ходжаев, Ш. Т., Юсупова, М. Н., Юлдашев, Ф., & Жамалов, А. Г. (2010). Хлопковая совка на пожнивных культурах. Защита и карантин растений, (12), 22-23.
- 22) Хайдарова, Х. А., Юсупова, М. Н., Ихтиярова, Г. А., & Хайдаров, А. А. ПОЛУЧЕНИЕ ХИТОЗАНА ИЗ ПОДМОРА ПЧЕЛ APIS MILLIFERA. Сучасний рух науки: тези доп. XI міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 8-9 жовтня 2020 р.–Дніпро, 2020.–Т. 2.–426 с., 352.

23) Yusupova M., Turgunova A., Ochilov S. INTERGRATED PLANT PROTECTION SYSTEMS.

24) Abduhamidovich N. A. et al. MANGOSTIN DARAXTI VA MEVASINI TIBBIYOTDA FOYDALANISH //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 28. – №. 2. – С. 12-14.

25) Urmonovich N. O. MANGOSTEEN NUTRITIONAL PRICE AND FUNCTIONAL PROPERTIES //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 14. – №. 5. – С. 3-5.

26) Юсупова, Махпуза Нумановна. "АНОРНИ ЗАРАРКУНАНДАЛАРДАН ҲИМОЯЛАШ." PEDAGOG 6.4 (2023): 562-567.